

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

LÊ THỊ HẢI YẾN

**THƠ MA TRƯỜNG NGUYÊN, VÕ SA HÀ,
NGUYỄN THÚY QUỲNH TỪ GÓC NHÌN VĂN HÓA**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2016

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

LÊ THỊ HẢI YẾN

**THƠ MA TRƯỜNG NGUYÊN, VÕ SA HÀ,
NGUYỄN THÚY QUỲNH TỪ GÓC NHÌN VĂN HÓA**

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60 22 01 21

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn: TS. HOÀNG ĐIỆP

THÁI NGUYÊN - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan Luận văn này là do tôi viết. Mọi số liệu, tư liệu cũng như kết quả nghiên cứu là của riêng tôi.

Tôi xin chịu trách nhiệm về lời cam đoan này.

Thái Nguyên, ngày tháng năm 2016

Người cam đoan

LÊ THỊ HẢI YẾN

LỜI CẢM ƠN

Trước hết, với lòng biết ơn sâu sắc, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành tới TS. Hoàng Điệp đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo, giúp đỡ tôi hoàn thành luận văn này.

Tôi xin trân trọng cảm ơn tới Ban giám hiệu, các phòng ban chức năng, Khoa sau đại học, Khoa ngữ văn trường Đại học sư phạm Thái Nguyên cùng các thầy cô đã tạo điều kiện giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập và thực hiện luận văn tốt nghiệp.

Cuối cùng, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành tới gia đình, bạn bè, đồng nghiệp, các bạn lớp văn học việt nam CH K22B đã động viên, khích lệ, giúp đỡ tôi trong suốt thời gian qua.

Xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, ngày tháng năm 2016

Học viên

LÊ THỊ HẢI YẾN

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Mục đích nghiên cứu	7
4. Nhiệm vụ nghiên cứu	7
5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	8
6. Phương pháp nghiên cứu	8
7. Đóng góp của luận văn	8
8. Cấu trúc luận văn	8
Chương 1. GIỚI THUYẾT CHUNG	9
1.1. Khái niệm văn hóa, văn học	9
1.1.1. Khái niệm văn hóa	9
1.1.2. Khái niệm văn học	11
1.1.3. Mối quan hệ giữa văn hóa và văn học	12
1.2. Thơ Thái Nguyên và hành trình kiến tạo những giá trị văn hóa	15
1.2.1. Quá trình hình thành và phát triển thơ Thái Nguyên	15
1.2.2. Giá trị nội dung và giá trị nghệ thuật của thơ Thái Nguyên	17
1.3. Các tác giả và quá trình sáng tác	19
1.3.1. Tác giả Ma Trường Nguyên	19
1.3.2. Tác giả Võ Sa Hà	24
1.3.3. Tác giả Nguyễn Thúy Quỳnh	29
Tiểu kết chương 1	30

Chương 2. CẢM THỨC VĂN HÓA TRONG THƠ MA TRƯỜNG NGUYÊN, VÕ SA HÀ, NGUYỄN THÚY QUỲNH.....	31
2.1. Cảm thức văn hóa phong tục trong thơ Ma Trường Nguyên	31
2.1.1. Nhà sàn - nơi ở gắn liền với sinh hoạt, phong tục của người Tày	31
2.1.2. Nhà sàn - nơi khởi nguồn cho mọi tình cảm	36
2.2. Cảm thức văn hóa sinh thái trong thơ Võ Sa Hà.....	40
2.2.1. Hình ảnh núi - phong phú, đa cảm, đa thanh, đa nghĩa.....	41
2.2.2. Hình ảnh trăng - muôn hình, muôn khối, giàu màu sắc và đầy tâm trạng.....	45
2.2.3. Hình ảnh đá - phong phú, nhiều vẻ, là hình ảnh tượng trưng cho con đường sáng tạo nghệ thuật	50
2.2.4. Hình ảnh sông suối - sinh động, có hồn và gắn bó với cuộc sống của con người.....	54
2.3. Cảm thức văn hóa đô thị trong thơ Nguyễn Thúy Quỳnh.....	57
2.3.1. Những biến đổi trong xã hội đô thị trước sự ảnh hưởng của cơ chế thị trường.....	58
2.3.2. Nỗi cô đơn, nhỏ bé của con người trong một xã hội xô bồ, náo nhiệt	64
2.3.3. Những số phận bất hạnh, đau khổ, vất vả xuất hiện nhiều trong đời sống xã hội.....	68
Tiểu kết chương 2	71
Chương 3. TƯƠNG ĐỒNG VÀ KHÁC BIỆT TRONG BIỂU HIỆN CẢM THỨC VĂN HÓA QUA THƠ MA TRƯỜNG NGUYÊN, VÕ SA HÀ, NGUYỄN THÚY QUỲNH	72
3.1. Không gian văn hóa trong thơ Ma Trường Nguyên, Võ Sa Hà, Nguyễn Thúy Quỳnh	72
3.1.1. Những điểm tương đồng về một không gian văn hóa Thái Nguyên.....	72
3.1.2. Những mảng màu khác nhau trong không gian văn hóa qua thơ Ma Trường Nguyên, Võ Sa Hà, Nguyễn Thúy Quỳnh	73

3.2. Thời gian nghệ thuật.....	79
3.2.1. Những điểm tương đồng.....	79
3.2.2. Những bước đi của thời gian qua cảm nhận chủ quan của các nhà thơ	81
3.3. Ngôn ngữ nghệ thuật	90
3.3.1. Điểm giống nhau	90
3.3.2. Điểm khác nhau.....	91
Tiểu kết chương 3	97
KẾT LUẬN.....	98
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	101

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

- Ở bất kì một quốc gia, dân tộc nào trên thế giới, văn hóa luôn là một trong những lĩnh vực được quan tâm hàng đầu. Bởi lẽ, văn hóa biểu hiện sức sống, sức sáng tạo, sức mạnh tiềm tàng và vị thế, tầm vóc của một dân tộc. Hiện nay, Đảng và Nhà nước ta đang có chủ trương xây dựng một nền văn hóa Việt Nam hiện đại đậm đà bản sắc dân tộc (Nghị quyết hội nghị lần thứ 5 BCHTW Đảng). Một trong số những cách thức lưu giữ và phát triển văn hóa hiệu quả nhất chính là văn học. Ngày nay, bên cạnh những tác giả người Kinh thì đội ngũ các tác giả người dân tộc thiểu số đã phát triển khá đông đảo với nhiều thành tựu rực rỡ.

- Thái Nguyên là một tỉnh nằm ở Đông Bắc Việt Nam, tiếp giáp với thủ đô Hà Nội. Thái Nguyên là một trung tâm kinh tế xã hội lớn của khu vực Đông Bắc hay cả vùng trung du miền núi phía bắc. Là cửa ngõ giao lưu kinh tế - xã hội giữa trung du miền núi phía bắc với đông bắc bắc bộ. Đồng thời, Thái Nguyên cũng là trung tâm giao lưu văn hóa miền núi và đô thị. Chính vì thế mà các nhà thơ Thái Nguyên đã tìm cho mình được một nguồn cảm hứng sáng tác đặc biệt là thơ viết về Thái Nguyên, về mảnh đất và con người nơi đây với những phong tục tập quán, những nếp ăn, nếp ở mang đậm bản sắc vùng miền, dân tộc.

- Ma Trường Nguyên, Võ Sa Hà, Nguyễn Thúy Quỳnh là ba nhà thơ tiêu biểu viết về đề tài miền núi. Từ trước đến nay đã có rất nhiều nhà nghiên cứu đi sâu, tìm hiểu về nhiều khía cạnh trong thơ của ba nhà thơ này xong tất cả mới chỉ dừng lại là những công trình nghiên cứu đơn lẻ, chưa có sự nghiên cứu toàn diện dựa trên thế đối chiếu so sánh giữa ba nhà thơ cùng sinh sống và làm việc trên quê hương kháng chiến, cùng viết về đề tài miền núi. Việc lựa chọn ba nhà thơ ở ba thế hệ để nghiên cứu là một sự nỗ lực nhằm kiến giải sự tiếp kiến và giao thoa văn hóa được biểu hiện trong thơ Thái Nguyên nói chung và ba nhà thơ trên nói riêng. Đó sẽ là nguồn tư liệu tham khảo cho rất nhiều người nghiên cứu, giảng dạy, học tập về văn học Thái Nguyên.

- Là một người con sinh ra và lớn lên trên mảnh đất Thái Nguyên, chịu sự tác động sâu sắc từ yếu tố địa lý, văn hóa đã làm nên bản sắc của đất và người Thái Nguyên. Chúng tôi muốn dành công trình nghiên cứu đầu tiên của mình để nghiên cứu về các tác giả thơ Thái Nguyên mà bản thân đã từng gặp gỡ, quen biết và kính trọng.

Xuất phát từ những lí do nói trên, chúng tôi quyết định lựa chọn đề tài: **“Thơ Ma Trường Nguyên, Võ Sa Hà, Nguyễn Thúy Quỳnh từ góc nhìn văn hóa”** làm vấn đề nghiên cứu cho luận văn của mình.

2. Lịch sử vấn đề

Văn hóa là một trong những lĩnh vực rất được quan tâm, vì vậy có rất nhiều công trình nghiên cứu được đặt ra. Về văn hóa không thể không nhắc tới cuốn *“Việt Nam văn hóa sử cương”* của Đào Duy Anh in lần đầu tiên năm 1938 được ấn hành bởi Quan Hải Tùng Thư. Ngoài ra, còn rất nhiều công trình nghiên cứu khác như: *“Cơ sở văn hóa Việt Nam”* của Trần Ngọc Thêm, *“Bản sắc văn hóa Việt Nam”* của Phan Ngọc, *“Văn hóa dân gian Việt Nam trong bối cảnh văn hóa Đông Nam Á”* của Đinh Gia Khánh, *“Văn hóa Việt Nam đỉnh cao Đại Việt”* của Nguyễn Đăng Duy, *“Văn hóa gia đình Việt Nam”* của Vũ Gia Khánh... Nhiều tác phẩm của các tác giả thơ văn nổi tiếng cũng đã được nhiều người nghiên cứu, tiếp cận, tìm hiểu theo hướng từ góc nhìn văn hóa.

Bản thân Ma Trường Nguyên, Võ Sa Hà, Nguyễn Thúy Quỳnh là ba nhà thơ tiêu biểu của nền thơ Thái Nguyên nói riêng, nền thơ Việt Nam hiện đại nói chung cho nên cũng có nhiều nhà nghiên cứu đi sâu, tìm hiểu thơ họ từ nhiều hướng, nhiều góc độ khác nhau. Dưới đây, chúng tôi xin tổng hợp một số công trình nghiên cứu, một số bài viết, luận văn nghiên cứu về ba nhà thơ này.

2.1. Những công trình nghiên cứu về thơ Ma Trường Nguyên

Ma Trường Nguyên là một trong những nhà thơ dân tộc thiếu số tiêu biểu của *“Cái nôi kháng chiến”*. Sáng tác của ông nhận được nhiều nhận xét, đánh giá của nhiều nhà phê bình, nghiên cứu văn học:

- Nguyễn Đức Thiện với bài viết *"Một chút tình si trong thơ Ma Trường Nguyên"* đăng trên trang Văn học và Nghệ thuật số ra ngày 21/5/2006 đã đưa ra nhận xét: *"Ma Trường Nguyên đã sống căn cơ ở thị thành nhiều năm mà vẫn giữ nguyên hồn của một người dân tộc... Trong bài thơ, chất chứa rất nhiều chi tiết đời thường của quê hương rừng núi".*[84]

- Duy Hồng trong bài viết: *"Thơ văn Ma Trường Nguyên: Ngọn lửa cháy đến khôn nguôi..."* đăng trên Trang tin điện tử của Ủy ban Dân tộc ngày 11/9/2008 có viết: *"Với ông, cả hai thể loại thơ và văn xuôi đều là sở trường. Những gì không thể hiện hết trong tiểu thuyết, trong văn xuôi thì được thể hiện trong thơ. Những gì không nói được trong thơ thì giải bày trong tiểu thuyết. Thơ và văn xuôi đều là nơi gửi gắm hành trình lịch sử, nơi bộc lộ trung thực cuộc sống đa sắc diện của mỗi con người, mỗi cuộc đời" và "Thơ Ma Trường Nguyên đậm chất dân ca Tày".*[35]

- Trong cuộc hội thảo *"Nhà văn Ma Trường Nguyên - Tác giả, tác phẩm"* do chi hội nhà văn Việt Nam tỉnh Thái Nguyên tổ chức ngày 9 tháng 6 năm 2009, nhiều nhà nghiên cứu, phê bình đã đưa ra những nhận xét về con người và tác phẩm của Ma Trường Nguyên đồng thời cũng khẳng định những đóng góp to lớn của nhà văn đối với thành tựu văn học tỉnh Thái Nguyên trên cả hai mảng văn xuôi và thơ.

Trung Trung Đỉnh nhận xét Ma Trường Nguyên là *"Người đốt lửa bằng trái tim"* với *"Dáng vẻ chân tình đến thật thà và hiền lành"* [Dẫn theo 12;3]. Phạm Tiến Duật cho đó là *"Tâm hồn nhiều đắm say"* [Dẫn theo 12;3]. Hồ Thủy Giang lại gọi Ma Trường Nguyên là *"Một trái tim thức cùng năm tháng"* và *"Hiền lành một cách bẩm sinh"* [Dẫn theo 12;3]. Nguyễn Đức Thiện lại đưa ra ý kiến khác cho rằng Ma Trường Nguyên *"Nói năng chất phác, thật thà của người Tày nguyên gốc"* và *"Chất rừng núi, chất dân tộc đã được thể hiện sâu sắc không chỉ ở tả cảnh, tả người mà nó còn đậm đà trong tình cảm"* [Dẫn theo 12; 3].

- Nguyễn Thúy Quỳnh trong bài viết *"Ba phác thảo về thơ Ma Trường Nguyên"* đã đề cập đến ngôn ngữ và cách thức tổ chức ngôn ngữ trong thơ Ma Trường Nguyên đồng thời tác giả cũng đề cập đến chất giọng chủ đạo trong thơ ông.